

СЕРЕДНІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНА ОПОРА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Автор: Галина ОЛОВЯННІКОВА

Рік: 2025

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується роль середніх підприємств у економічній системі України. Проаналізовано їхній внесок у створення робочих місць, формування ВВП та інноваційний розвиток. Розглянуто основні виклики, з якими стикаються середні підприємства, включаючи проблеми фінансування, бюрократичні перешкоди та кадровий дефіцит. Особливу увагу приділено державним програмам підтримки та перспективам розвитку сектору в умовах євроінтеграції та післявоєнного відновлення.

Ключові слова: середні підприємства, економіка України, мале та середнє підприємництво, державна підтримка, інновації, ВВП

ВСТУП

Середнє підприємництво відіграє ключову роль у формуванні стабільної та конкурентоспроможної економіки будь-якої держави. В Україні цей сектор

набуває особливого значення в контексті структурних реформ, євроінтеграційних процесів та необхідності економічного відновлення.

Мета дослідження: проаналізувати стан та перспективи розвитку середніх підприємств в економіці України.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати роль середніх підприємств у національній економіці;
- визначити основні проблеми та виклики сектору;
- проаналізувати заходи державної підтримки;
- окреслити перспективи розвитку середнього підприємництва.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Критерії класифікації середніх підприємств

Відповідно до Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні", до середніх належать підприємства, які відповідають наступним критеріям:

- середня кількість працівників за звітний період не перевищує 249 осіб;
- річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро.

1.2 Класифікація за видами економічної діяльності

Середні підприємства України функціонують у різних галузях економіки:

- промисловість (переробна, добувна);
- торгівля (оптова та роздрібна);
- будівництво;
- транспорт та логістика;
- інформаційні технології;
- фінансові послуги.

2. РОЛЬ СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1 Внесок у валовий внутрішній продукт

Середні підприємства формують приблизно 20-25% валового внутрішнього продукту України. Цей показник свідчить про їхню значну роль у створенні національного багатства та забезпеченні економічного зростання.

2.2 Зайнятість населення

Сектор середніх підприємств забезпечує роботою близько 25-30% економічно активного населення країни. Особливо важливою є їхня роль у регіональних центрах, де вони часто виступають основними роботодавцями.

2.3 Податкові надходження

Середні підприємства є важливими платниками податків, забезпечуючи стабільні надходження до державного та місцевих бюджетів. Їхня частка у загальних податкових надходженнях становить приблизно 15-20%.

2.4 Інноваційна діяльність

Середні підприємства демонструють високий інноваційний потенціал, поєднуючи достатні ресурси для розробки нових продуктів із гнучкістю в управлінні та швидкістю прийняття рішень.

3. ОСНОВНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Фінансові обмеження

Проблема доступу до кредитування: Банківські установи часто розглядають середні підприємства як надто ризикованих позичальників, встановлюючи високі відсоткові ставки та жорсткі умови кредитування.

Обмежений доступ до інвестицій: Інвестиційні фонди зазвичай віддають перевагу великим проектам, залишаючи середні підприємства без достатнього фінансування для розширення.

3.2 Регуляторні бар'єри

- складні адміністративні процедури;

- часті зміни в законодавстві;
- високий рівень бюрократизації;
- корупційні ризики.

3.3 Кадрові проблеми

Дефіцит кваліфікованих працівників спричинений:

- міграцією робочої сили за кордон;
- невідповідністю освітніх програм потребам ринку;
- низьким рівнем заробітної плати порівняно з міжнародними стандартами.

3.4 Інфраструктурні обмеження

- високі тарифи на енергоносії;
- нестабільність енергопостачання;
- недостатній розвиток транспортної інфраструктури;
- обмежений доступ до сучасних технологій.

4. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

4.1 Законодавче забезпечення

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність середніх підприємств, є:

- Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні";
- Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2027 року.

4.2 Фінансові інструменти підтримки

Програми пільгового кредитування:

- "5-7-9%" - програма доступних кредитів;
- гарантійні програми;
- мікрокредитування.

Грантова підтримка:

- гранти на започаткування бізнесу;
- підтримка інноваційних проектів;
- експортні гранти.

4.3 Інституційна підтримка

- бізнес-інкубатори та технопарки;
- центри підтримки підприємництва;
- консультаційні послуги;
- навчальні програми для підприємців.

5. МІЖНАРОДНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

5.1 Участь у міжнародній торгівлі

Угода про асоціацію з ЄС відкрила нові можливості для українських середніх підприємств:

- безмитний доступ до європейського ринку;
- участь у програмах технічної допомоги;
- доступ до європейських стандартів якості.

5.2 Інтеграція в глобальні ланцюги вартості

Українські середні підприємства поступово інтегруються в міжнародні виробничі мережі, особливо в таких галузях:

- агропромисловий комплекс;
- інформаційні технології;
- машинобудування.

6. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

6.1 Цифрова трансформація

Впровадження Industry 4.0: автоматизація виробничих процесів, використання штучного інтелекту та інтернету речей створюють нові можливості для підвищення конкурентоспроможності.

Електронна комерція: розвиток онлайн-торгівлі відкриває доступ до нових ринків збуту.

6.2 Зелена економіка

Перехід до сталого розвитку створює нові ніші для бізнесу:

- відновлювальна енергетика;
- екологічно чисті технології;
- циркулярна економіка.

6.3 Післявоєнне відновлення

Процес реконструкції економіки створить значні можливості для середніх підприємств у сферах:

- будівництва та інфраструктури;
- виробництва будівельних матеріалів;
- логістики та транспорту.

ВИСНОВКИ

1. Середні підприємства відіграють ключову роль в економіці України, забезпечуючи 20-25% ВВП та 25-30% зайнятості населення.

2. Основними викликами для розвитку сектору є обмежений доступ до фінансування, бюрократичні перешкоди, кадровий дефіцит та інфраструктурні проблеми.
3. Державна політика підтримки включає законодавче забезпечення, фінансові інструменти та інституційну підтримку, проте потребує подальшого удосконалення.
4. Перспективи розвитку пов'язані з цифровою трансформацією, переходом до зеленої економіки та можливостями післявоєнного відновлення.
5. Для реалізації потенціалу середніх підприємств необхідно продовжувати реформи, спрямовані на поліпшення бізнес-клімату та створення сприятливих умов для підприємницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 № 4618-VI.
2. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2027 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 № 504-р.

3. Державна служба статистики України. Діяльність суб'єктів господарювання. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Міністерство економіки України. Звіт про стан розвитку малого і середнього підприємництва в Україні. 2024.

5. Національний банк України. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua>

6. Європейська бізнес асоціація. Індекс інвестиційної привабливості України. 2024.

7. ОЕСР. Огляд політики МСП та підприємництва: Україна 2024. OECD Publishing.

8. Світовий банк. Doing Business 2024: Україна. URL: <https://www.doingbusiness.org>

Дата написання: Липень 2025 р.